

A Case Study on the Applicability of Universal Design Principles in University Libraries: OKU Library

Evrensel Tasarım İlkelerinin Üniversite Kütüphanelerinde Uygulanabilirliği Üzerine Bir Durum Çalışması: OKÜ Kütüphanesi

Deniz ÇOLAKKADIOĞLU¹

¹ Department of Interior Architecture and Environmental Design, Faculty of Architecture, Design and Fine Arts, Osmaniye Korkut Ata University, Osmaniye, Türkiye

Derya GÜRCAN²

² Department of Industrial Design, Faculty of Architecture, Design and Fine Arts, Osmaniye Korkut Ata University, Osmaniye, Türkiye

Zeliha BAYRAKÇI³

³ Department of Architecture, Faculty of Architecture, Design and Fine Arts, Osmaniye Korkut Ata University, Osmaniye, Türkiye

Received / Geliş Tarihi 18.04.2025

Revision Requested /
Revizyon Talebi 27.05.2025

Last Revision / Son
Revizyon 05.08.2025

Accepted / Kabul Tarihi 07.08.2025

Publication Date / Yayın
Tarihi 16.09.2025

Corresponding author / Sorumlu Yazar:
Zeliha BAYRAKÇI

E-mail: zelihabayrakci@osmaniye.edu.tr

Cite this article: Çolakadioğlu, D., Gürcan, D. & Bayrakçı, Z. (2025). A Case Study on the Applicability of Universal Design Principles in University Libraries: OKU Library. *PLANARCH- Design and Planning Research*, 9(2), 354-369. DOI: 10.54864/planarch.1679047

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

The universal design approach focuses on creating environments, spaces, and objects that ensure equal access and usability for individuals with diverse characteristics. In this context, university libraries, which serve as shared spaces for people with varying needs, function not only as centers for accessing information but also as places where accessibility, inclusivity, and social equality are manifested at an institutional level. This study aims to evaluate the physical characteristics of the OKÜ Library and the accessibility of its printed and digital resources within the framework of universal design principles. It seeks to answer the following questions: To what extent is the OKU Library accessible in terms of physical space and access to services and information resources within the scope of universal design principles? What are the main factors affecting the implementation of universal design principles in libraries? The research was designed as a qualitative case study. Data was collected through on-site observation, and the findings were evaluated using descriptive analysis. The evaluation criteria were developed based on the guidelines established by IFLA (2004) and the Turkish Ministry of Family and Social Services (2024), as well as standards TS 9111/T1 (2024) and TS 12576 (2012). The findings indicate that physical accessibility in library spaces for individuals with physical disabilities can be improved in a brief period through design adaptations. However, significant deficiencies were noted regarding equality of use and perceptibility, particularly in areas such as guidance, information, and access to resources for individuals with visual and hearing impairments. As a result, the study offers solutions to address the identified deficiencies.

Keywords: Accessibility, universal design, library, OKU

ÖZ

Evrensel tasarım yaklaşımı, çevrenin, mekânın ve nesnelerin farklı özelliklere sahip bireyler için eşit erişim ve kullanım hakkı sağlayacak şekilde tasarlanmasını esas almaktadır. Bu bağlamda, farklı özelliklere sahip bireylerin ortak kullanım alanı olan üniversite kütüphaneleri, yalnızca bilgiye erişim merkezleri değil; aynı zamanda erişilebilirlik ve kapsayıcılığın kurumsal düzeyde yaşama geçirildiği mekânlardır. Bu çalışmanın amacı, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Kütüphanesi'nin fiziksel mekânı ile kütüphane içerisinde sunulan basılı ve dijital bilgi kaynaklarına erişim olanaklarını, evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirmektir. Çalışma, OKÜ Kütüphanesi, evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde, fiziksel mekân ile bu mekânda sunulan hizmetlere ve bilgi kaynaklarına erişim açısından ne düzeyde erişilebilirdir? ve Kütüphanelerde evrensel tasarım ilkelerinin uygulanabilirliğini etkileyen başlıca unsurlar nelerdir? sorularına yanıt aramaktadır. Araştırma, nitel bir durum çalışması olarak tasarlanmış, veri toplama süreci yerinde gözlem yöntemiyle yürütülmüş ve elde edilen bulgular betimsel analizle değerlendirilmiştir. Değerlendirme ölçütleri, IFLA (2004), ve T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024) tarafından geliştirilen rehberler ile TS 9111/T1 (2024), TS 12576 (2012) standartlarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Bulgular, fiziksel engelli bireyler açısından kütüphane mekânındaki fiziksel erişilebilirliğin tasarımsal uyarlamalarla kısa sürede geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık, görme ve işitme engelli bireyler için yönlendirme, bilgilendirme ve bilgi kaynaklarına erişim gibi konularda; eşit kullanım ve algılanabilirlik ilkeleri açısından ciddi yetersizlikler olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucunda, tespit edilen eksikliklere yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, evrensel tasarım, kütüphane, OKÜ

Giriş

Sanayi Devrimi'yle birlikte üretim süreçlerinde yaygınlaşan standartlaşma anlayışı, tasarımda "ortalama insan" kavramının benimsenmesine neden olmuştur. Ortalama insan kavramı, fiziksel antropometriye dayansa da insan bedeninin çeşitliliği göz ardı edilerek yetişkin ve sağlıklı erkek bedeni temel alınmıştır (Hosey, 2001; Imrie, 2000). Bu yaklaşım, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özellikle engelli bireyler gibi kullanıcı gruplarının sistemli biçimde dışlanmasına sebep olmuştur. Tasarımda farklı kullanıcı gruplarının gereksinimlerinin göz ardı edilmesi, yalnızca biyolojik değil toplumsal farklılıkların da mekânlara yansıtılamamasına neden olmuştur. Norman (2013), "ortalama insan"ın aslında var olmadığını ve tasarımların farklı fiziksel, duysal ve bilişsel özelliklere sahip kullanıcıların gereksinimlerini kapsayacak şekilde ele alınması gerektiğini savunur. Bu eleştiriler, günümüzde farklılıkları merkeze alan evrensel tasarım yaklaşımının kuramsal temelini oluşturmaktadır.

Zaman içinde bu eleştiriler, yalnızca kuramsal çevrelerle sınırlı kalmamış; toplumsal hareketlerin söylemleriyle bütünleşerek daha geniş bir dönüşümün parçası haline gelmiştir. Standartlaşma anlayışı ile benimsenen 'ortalama insan' kavramının kullanıcı çeşitliliği bağlamındaki yetersizliği, özellikle yirminci yüzyılda Sivil Haklar Hareketi, Kadın Hakları Hareketi ve 1960'larda Engelli Hakları Hareketi'nin yükselişi ile meydana gelen büyük sosyal değişimler ve insan hakları alanındaki gelişmeler ile göz önüne serilmiştir. Bu durum, toplumun tüm kesimlerini kapsayan evrensel tasarım kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. *"Evrensel tasarım, tüm ürünlerin, yapıların ve dış mekânların mümkün olan en geniş ölçüde tüm insanlar tarafından kullanılabilir biçimde tasarlanmasını hedefleyen bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır"* (Mace vd., 1991: s.2).

1980'li yıllarda mimar ve ürün tasarımcısı Ronald L. Mace tarafından temelleri atılan "Evrensel Tasarım", 1997 yılında Evrensel Tasarım Merkezi tarafından geliştirilen yedi ilke ile detaylandırılmıştır (Center for Universal Design, 1997). Eşit kullanım, kullanımda esneklik, basit ve sezgisel kullanım, algılanabilir bilgilendirme, hata için tolerans, düşük fiziksel güç, yaklaşım ve kullanım için uygun boyut ve alan şeklinde belirlenen bu ilkeler hem birçok tasarım uygulamasında hem de farklı disiplinlerin bilimsel çalışmalarında (örn. Acar Ata ve Yılmaz, 2023; Arat ve Güner, 2020; Arat ve Sayar, 2017; Bekar, 2021; Çiftci ve Kayhan Tunalı, 2021; Kıskaç, 2024; Yılmaz, 2022) uygulanarak kabul görmüştür.

Endüstriyel tasarımdan mimarlığa, mimarlıktan kentsel tasarıma kadar farklı ölçek ve bağlamlarda yürütülen evrensel tasarım odaklı çalışmalar, fiziksel, bilişsel ve algısal farklılıklara sahip kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını gözetken kamusal alan tasarımlarını ön plana çıkarmaktadır (örn. Akyol, 2009; Çepehan ve Güller, 2020; Hilmioglu ve Seçer Kariptaş, 2022; Tandoğan, 2017). Gehl ve Savarre (2013), kamusal yaşamın yalnızca etkinlik ya da dinlenme alanlarıyla sınırlı olmadığını; bireylerin gündelik faaliyetlerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşimde bulundukları her türlü mekânı kapsadığını belirtmektedir. Mitchell (2020) ise kamusal alanların heterojen yapısına dikkat çekerek, bu mekânların farklılıkların kaçınılmaz biçimde karşılaştığı, sosyal etkileşim ve paylaşımın gerçekleştiği ortamlar olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, çok çeşitli kullanıcı profillerini bir araya getirme potansiyeline sahip olan kütüphaneler, kamusal alan kimliğiyle öne çıkan mekânlardandır. Dolayısıyla kütüphanelerin evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesi, toplumsal çeşitliliği gözetken kapsayıcı ve

erişilebilir kamusal alanların oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır.

Kütüphanelerin temel işlevi, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu bilgiye doğru, güvenilir ve zamanında erişimini sağlamaktır. Bilgiye erişim ise, eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmekte; eğitim hakkı yalnızca bireysel gelişimi değil, aynı zamanda toplumsal eşitliği ve insan onurunu da gözetken temel bir insan hakkı olarak UNESCO (2006) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2011) tarafından vurgulanmaktadır. Kütüphanelerin eğitim hakkı kapsamında bilgiye erişim işlevini etkin biçimde yerine getirebilmesi ise büyük ölçüde dermeye, yani bilgi kaynaklarına erişimle doğrudan ilişkilidir. Derme; basılı ve dijital kitaplar, süreli yayınlar, görsel-işitsel materyaller, veri tabanları gibi çeşitli kaynaklardan oluşur ve kütüphanenin bilgi hizmeti sunma kapasitesini belirleyen temel bileşen olarak tanımlanır (IFLA, 2015).

Günümüzde kütüphaneler, yalnızca basılı materyallere değil; e-kitaplar, e-dergiler, veri tabanları gibi çevrim içi kaynakların yanı sıra CD/DVD gibi çevrim dışı medya araçlarına da erişim sağlamaktadır. Bu çeşitlilik, farklı bilgi ihtiyaçlarına yanıt verebilme açısından kritik önemdedir. Nitekim son yıllarda, kütüphanelerde fiziksel erişilebilirliğe ek olarak dijital kaynaklara erişilebilirlik konusuna odaklanan akademik çalışmalar da literatürde artış göstermiştir (örn. Çakmak & Uğurlu, 2025; Purnomo vd., 2024; Roberson vd., 2022). Özellikle engelli bireylerin dijital kaynaklara erişimine odaklanan bilimsel yayınların (örn. Lee ve Xie, 2025; Mizanalı ve Şerefoğlu Henkoğlu, 2023; Öztürk ve Özdemir Çakır, 2025) sayısı da gün geçtikçe artmaktadır.

Ayrıca, hayatımızda pek çok alana entegre olan 'yapay zekâ' kütüphanelerde de bilgiye erişimde kolaylıklar sağlamaktadır. Çağın gereksinimlerinin ve olanaklarının da değişip gelişmesiyle birlikte bilişim teknolojileri ve yapay zekâ da kütüphanede erişilebilirlikle ilgili araştırma alanlarına entegre olmuştur (Ariya vd., 2025; Sivri, 2023). Özellikle farklı duysal (işitme, görme vb.) engellere sahip bireyler için dijital ortamda sağlanan olanaklar kütüphane erişiminde destek sistemleri oluşturarak kullanıcılara yardımcı olmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve yapay zekanın kütüphane hizmetlerine entegrasyonu, erişilebilirlik alanındaki dönüşümü destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu gelişmeler, kütüphane kullanımını kolaylaştırmanın yanı sıra, kütüphanelerin işlevlerinin de çeşitlenmesine olanak tanımaktadır.

Kütüphaneler, çok işlevli yapıları sayesinde yalnızca bilgiye erişim değil, aynı zamanda öğrenme, araştırma ve sosyal etkileşim için de mekânsal olanaklar sunmaktadır. Bu doğrultuda üniversite kütüphaneleri, hem farklı özelliklere sahip bireylerin bir araya geldiği mekânlar olmaları hem de kullanıcıların erişilebilirlik, kapsayıcılık ve toplumsal eşitlik gibi kavramlarla doğrudan ve farkındalık geliştirici biçimde karşılaştıkları kurumsal yapılar olarak özgün bir konuma sahiptir.

Üniversite kütüphane hizmetlerinden farklı kullanıcı profillerinin eşit ve engelsiz biçimde yararlanabilmesini sağlamak ise evrensel tasarım anlayışının temel gereklerinden biridir. Nitekim, son yıllarda üniversite yerleşkelerinde yer alan kütüphanelerin bu ilkelere uygunluğunu değerlendirmeye yönelik bilimsel çalışmalarda (örn. Arat ve Güner, 2020; Bekar, 2021; Dikmen ve Yücel, 2022; Eneya vd., 2020; Kıskaç, 2024; Phukubje ve Ngoepe, 2017; Small vd., 2015; Yılmaz, 2022) belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğu, kütüphanelerde fiziksel erişilebilirlik üzerine odaklanmaktadır. Bu çalışma ise fiziksel erişimin yanı sıra kütüphane binasındaki

bilgiye erişim olanaklarını da evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde ele almaktadır. Bu yönüyle, mevcut literatüre farklı bir bakış açısı kazandırmakta ve alana özgün bir katkı sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (OKÜ) Kütüphanesi'nin fiziksel mekânı ile bu mekânda sunulan basılı ve çevrim dışı dijital bilgi kaynaklarına erişim olanaklarını, evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda değerlendirmektir. Nitel bir durum çalışması olarak yapılandırılan araştırma, şu sorulara yanıt aramaktadır: "OKÜ Kütüphanesi, evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde, fiziksel mekân ile bu mekânda sunulan hizmetlere ve bilgi kaynaklarına erişim açısından ne düzeyde erişilebilirdir?" ve "Kütüphanelerde evrensel tasarım ilkelerinin uygulanabilirliğini etkileyen başlıca unsurlar nelerdir?" Bu doğrultuda, ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ile standartlar temel alınarak değerlendirme ölçütleri oluşturulmuş; yerinde gözlem yoluyla elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve bulgular doğrultusunda evrensel tasarım ilkelerinin uygulanabilirliğine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

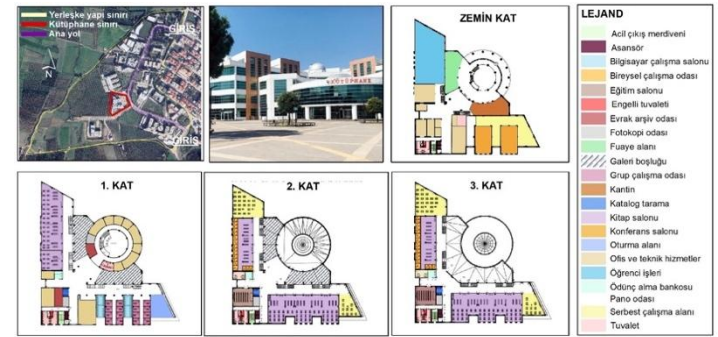
Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı olarak belirlenen Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (OKÜ) Kütüphanesi, Karacaoğlu Yerleşkesinin merkezi bir konumunda, ana yol üzerinde yer almakta olup yaklaşık 3.500 m²'lik bir alana inşa edilmiştir. Dört katlı olarak

tasarlanan yapı, farklı işlevlere sahip çeşitli mekânları bünyesinde barındırmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1.

Kütüphane binasının kampüs içerisindeki konumu ve kat planları

Bu çalışma, OKÜ Kütüphanesi'nde yer alan kitap salonları ve çalışma alanları gibi kütüphane işlevli bölümlerin yanı sıra; erişim alanı, bina giriş-çıkış alanları, iç mekân sirkülasyon alanları ve ıslak hacimler gibi ortak kullanım mekânlarını evrensel tasarım ilkeleri bağlamında (Tablo 1) inceleyen nitel bir durum çalışması olup üç aşamada yapılandırılmıştır. Çalışma kapsamında kitap salonları yalnızca mekânsal düzenlemeleri açısından değil, aynı zamanda bina içindeki dermeye erişim olanakları yönüyle de değerlendirilmiştir.

Tablo 1.

Evrensel Tasarım İlkeleri (Acar Ata ve Yılmaz, 2023; Center for Universal Design, 1997, Çabuk, 2023; Hilmioğlu ve Seçer Kariptaş, 2022; Kıskaç, 2024)

1. Eşit Kullanım İlkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, farklı kapasitelere ve yeteneklere sahip kullanıcı grupları tarafından eşit koşullarda kullanılabilir olmalıdır. Bu anlayış, tasarımın her türlü kullanıcı ihtiyacını karşılamayı ve kullanıcıların kendilerini dışlanmış hissetmeden tasarımı kullanabilmesini hedeflemektedir.
2. Kullanımda Esneklik İlkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, kullanıcıların kişisel yetenekleri ve tercihleri için farklı seçenekler içermelidir. Kullanıcıya esnek alternatifler sunmayı hedeflemektedir.
3. Basit ve Sezgisel Kullanım İlkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, kullanıcıların sahip oldukları yetilerine bakmaksızın basit ve kolay bir şekilde anlaşılabilir olmalıdır. Tasarım; kullanıcının yaşı, dil becerisi, tecrübesi, kültür farklılıkları ve algılama seviyesinden bağımsız olarak basit ve sezgisel olarak kullanılabilmesini hedeflemektedir.
4. Algılanabilir Bilgilendirme İlkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, bilgilerini kullanıcıların sahip oldukları duyuşal yetilerden bağımsız olarak iletebilmelidir. Tasarım, kullanıcı için gerekli bilgiyi, ortam koşullarından ya da kullanıcının duyuşal algılama becerisinden bağımsız olarak etkin bir biçimde sunmayı hedeflemektedir.
5. Hata İçin Tolerans ilkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, kaza veya istenmeyen davranışlar neticesinde ortaya çıkabilecek tehlikeli ve kötü sonuçları en aza indirmelidir. Tasarım unsurlarının en yaygın kullanılanları en ulaşılabilir biçimde, tehlikeye sebep olabilecekler ise yok edilmiş, izole edilmiş veya korunaklı biçimde düzenlenmiş olmayı hedeflemektedir.
6. Düşük Fiziksel Güç İlkesi: Ürün, mekân ve çevre tasarımları, farklı nitelikteki kullanıcılar tarafından minimum güç, performans ve yorgunluk ile kullanılabilir olmalıdır. Minimum yorgunlukla ve düşük eforla, verimli ve etkin kullanım sağlamayı hedeflemektedir.
7. Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Alan İlkesi: Kullanıcıların fiziksel yetenekleri, durumları ve koşulları ne olursa olsun tasarlanan ürün, mekân ve çevre tüm fonksiyonlarıyla kullanılabilir olmalıdır. Vücut boyutu, duruş veya hareketlilikten bağımsız olarak yaklaşma, erişim ve kullanım için uygun boyut ve alan sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmanın ilk aşamasında, Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu tarafından geliştirilen rehber kitap (IFLA, 2004), TS 9111/T1 Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler için Binalarda Erişilebilirlik Gereklileri (2024), TS 12576 Şehir İçi Yollar-Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik için Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları (2012) ve T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2024) tarafından hazırlanan "Erişilebilirlik Kılavuzu Binalar" kaynaklarından yararlanılarak kütüphanelerde evrensel tasarım ilkelerinin uygulanmasına yönelik değerlendirme parametreleri belirlenmiş ve Tablo 2'de sunulmuştur.

İkinci aşamada, Tablo 2'de yer alan parametrelerden oluşan gözlem formu esas alınarak 5 gün boyunca yerinde gözlem tekniği ile veriler toplanmıştır. Evrensel tasarımın yaklaşım ve kullanım için boyut ve alan ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilen fiziksel ölçümler çelik şerit metre ve lazer metre kullanılarak yapılmış ve kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, gözlem yapılan tüm alanlar fotoğraflanarak belgelenmiştir.

Tablo 2.

Araştırma alanının evrensel tasarım kriterlerine uygunluğunu değerlendirme parametreleri (IFLA, 2004; TS 12576, 2012; TS 9111/T1, 2024; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024).

Değerlendirilen mekanlar, derme ve sistemler	Değerlendirme Parametreleri	Evrensel Tasarım İlkeleri						
		Eşit Kullanım	Kullanımda Esneklik	Basit ve Sezgisel Kullanım	Algılanabilir Bilgilendirme	Hata İçin Tolerans	Düşük Fiziksel Güç	Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Alan
Erişim Alanı	Yaya Yolu							
	Genişlik en az 150 cm, eğim en fazla %5 olmalıdır.	x						x
	Kesintisiz hissedilebilir yürüme yüzeyi işareti olmalıdır.	x			x			
Binaya Giriş Çıkış Alanları	Kaldırım rampa genişliği en az 90 cm, rampa eğimi en fazla %8, kanat eğimi ise en fazla %10 olmalıdır.		x					x
	Merdiven							
	Merdiven dış mekânda ise basamak genişliği en az 30 cm, basamak yüksekliği ise en fazla 15 cm olmalıdır.							x
	Basamakların uç kısmında merdiven genişliğince zemin ile zıt renkte ve çıkıntı yapmayacak şekilde 2,5 cm eninde kaymaz şerit uygulanmalı veya kaymayı önleyici işlem yapılmalıdır.					x		
	Rampa		x					
	Erişim güzergâhında 1,3 cm'den fazla kot farkı olması durumunda rampa gibi alternatif seçenekler sunulmalıdır.		x					
	Net genişliği en az 100 cm olmalı; yükseklik 15 cm ve daha az olduğunda en fazla eğim %8, 16 cm-50 cm arası yükseklikte en fazla eğim %7 olmalıdır.							x
	9 m'den uzun ise her 9 m'de bir en az 150 x 150 cm boyutlarında düz dinlenme alanları bulunmalıdır.						x	x
	Başlangıcında, bitişinde ve yön değiştirme sahanlıklarında en az 150 x 150 cm boyutlarında manevra alanı bulunmalıdır.	x						x
	Rampa ile aşılacak yükseklik 15 cm'den veya rampa uzunluğunun 200 cm'den fazla olduğu durumlarda rampanın her iki tarafında tırabzan bulunmalıdır ve 90 cm yükseklikte 1. düzey ve 70 cm yükseklikte 2. düzey küpeşte bulunmalıdır.					x		x
	Kolayca görülebilen ve algılanabilen bir konumda olmalıdır.			x				
	Sensörlü kapılar tercih edilmelidir.	x					x	
	Eğer döner kapı kullanılıyorsa, döner kapının hemen yanında mutlaka erişilebilir bir kapı (kanatlı, fotoselli gibi) sağlanmalıdır		x					
	Çift kanatlı kapılarda, kanatlardan birinin net genişliği en az 100 cm olmak üzere toplam 150 cm'den daha az olmamalıdır.							x
	Giriş kapısı açık durumdayken bina girişi önünde en az 150 cm x150 cm'lik temiz manevra alanı sağlanmalıdır.							x
Yatay Sirkülasyon	Bina giriş kapılarında ve çevresinde büyük cam yüzeyler varsa kapılar işaretlenmelidir.					x		
	Danışma bankosunun en az 90 cm uzunluğundaki kısmının alt kotu yerden en az 75 cm, üst kotu en fazla 86 cm yükseklikte ve en az 60 cm derinlikte olmalıdır.	x						
	Koridor							
	Tüm mekanlara erişim için hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri kullanılmalıdır.				x			
	Yatay dolaşım tasarımında kot farklarından kaçınılmalıdır.					x	x	
Düşey Sirkülasyon	Bina içindeki koridorların net genişliği en az 120 cm olmalıdır.	x						x
	Koridorlarda net 220 cm baş açıklığı sağlanmalıdır.					x		x
	Tekerlekli sandalye ile koridorda 90°'lik dönüş (manevra) yapılabilmesi için koridorun genişliği en az 120 cm olmalıdır.	x						x
	Asansör							
	Asansör bina girişine en fazla 30 m mesafede tasarlanmalıdır.			x				x
	Asansörler bina girişinden açıkça görülemiyorsa işaretlerle yönlendirme yapılmalıdır.				x			
	Önünde 150 cm x 150 cm sahanlık ölçüleri sağlanmalıdır.	x						x
	Kapı genişliği en az net 90 cm olmalıdır.	x						x
Düşey Sirkülasyon	Kabin içi ölçüsü en az 120x150 cm olmalıdır.	x						x
	Kabin içinde yerden 90±2,5 cm yükseklikte ve kapının olduğu duvar hariç tüm duvarlarda tutunma barı olmalıdır.					x		
	Kabin içi ve dışı çağırma ve kontrol düğmelerinin en alt düğmesinin merkez hattının zeminden yüksekliği en az 85 cm; en üstteki düğmenin merkez hattının zeminden yüksekliği kabin içinde en fazla 120 cm, kabin dışında en fazla 110 cm olmalıdır.							x
	Kabin içi ve dışı kontrol düğmelerinde yer alan rakam ve yazılar Braille Alfabeli olmalı; sesli uyarı sistemi olmalıdır.	x	x		x			

Tablo 2.
Araştırma alanının evrensel tasarım kriterlerine uygunluğunu değerlendirme parametreleri (IFLA, 2004; TS 12576, 2012; TS 9111/T1, 2024; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024) (Devam)

Değerlendirilen mekanlar, derme ve sistemler	Değerlendirme Parametreleri	Evrensel Tasarım İlkeleri						
		Eşit Kullanım	Kullanımda Esneklik	Basit ve Sezgisel Kullanım	Algılanabilir Bilgilendirme	Hata İçin Tolerans	Düşük Fiziksel Güç	Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Alan
Düşey Sirkülasyon	Merdiven	Basamak genişliği en az 27 cm, basamak yüksekliği (rıht yüksekliği) en fazla 16 cm olmalıdır.						x
		Merdiven basamaklarının uç kısmında, merdiven genişliğince zemin ile zıt renkte kaymaz şerit uygulanmalıdır.				x		
		Uyarıcı yüzey merdiven genişliğinde, merdivenin başlangıcının 30 cm öncesinde ve bitiminden 30 cm sonrasında, 60 cm derinliğinde olmalıdır.		x				
		Merdivenlerde en fazla 12-15 basamakta bir sahanlık yapılması gerekmektedir. (Yönetmelik ve standartlarda değişik önermeler bulunmaktadır)					x	
Zemin Döşeme	Düz, dayanıklı, ıslak ve kuru halde kaymaya karşı dirençli malzeme seçilmelidir.					x	x	
	Paspas var ise sert olmalı ve üst yüzeyi zeminle aynı seviyeye gelecek şekilde bir girintiye oturtulmalıdır.					x	x	
Yön ve bilgi levhaları	Binaya ve bina içindeki ilgili alanlara kolay ve doğrudan erişimi mümkün kılacak şekilde konumlandırılmalı ve görsel olarak algılanabilir biçimde tasarlanmalıdır.			x	x			
	Levhalarda Latin harflerinin yanı sıra Braille alfabesi de kullanılmalıdır.				x			
	Ana girişte görme engelliler için 120 cm- 160 cm arasındaki yükseklikte Braille ve dokunsal bina planları olmalıdır.				x			
	Girişte ve önemli alanlarda sesli bilgi ve yönlendirme sistemleri kullanılmalıdır.				x			
	Yangın alarmı, kapanış uyarısı gibi durumlar için sesli uyarılara ek olarak görsel (ışıklı) uyarı sistemleri yer almalıdır.				x	x		
Kitap Salonları ve Çalışma Alanları	Kitap dolapları arasındaki mesafe tekerlekli sandalye kullanıcıları için en az 90 cm, tercihen 120 cm olmalıdır.	x						x
	Kitap dolapları kilitlenebilir tekerlekli şekilde tasarlanmalıdır.							x
	Materyaller açık raflarda tutulmalı ve bu raflar kullanıcıların ulaşabileceği yükseklikte olmalıdır.	x					x	
	Kitap raf yükseklikleri ayarlanabilir olmalıdır.	x	x					
	Raflardaki kitapları açıklayan tabelalar ve kitap üzerlerinde kodlar bulunmalıdır.				x		x	
	Masa, sandalye, kitap dolapları gibi donatı köşelerinin sert ve sivri olmamasına dikkat edilmelidir.					x		
	Çalışma masaları en az 75 cm yükseklikte olmalı, masa altları tekerlekli sandalyenin girişi için en az 60 cm derinliğinde boşluk olmalıdır.	x						x
	Yüksekliği ayarlanabilir sandalyeler tercih edilmelidir.		x					
Derme ve Sistemler	Görme engelliler	Braille yazılı, dokunsal resimli ve sesli materyaller olmalı. Ekran okuyucu uyumlu katalog tarama sistemi olmalı. Ekran okuma sistemleri, erişilebilir klavye ayarı yapan sistemler, Braille ekranlı bilgisayarlar olmalı gibi görme engellilerin bilgisayar kullanımını kolaylaştıracak sistemler olmalıdır.	x			x		
	İşitme engelliler	Video içerikler (e-kitap tanıtımları, eğitim videoları vb.) mutlaka alt yazı içermeli, tercihen Türk İşaret Dili (TİD) çevirisi de sunulmalıdır.	x			x		
Islak Hacimler	Kamu kullanımına açık binalarda en az bir kadın bir erkek olmak üzere erişilebilir tuvalet bulunmalıdır.	x						
	Engelli tuvaleti mümkün olduğunca tuvalet bloğu içinde değil, bağımsız girişli olarak düzenlenmelidir.						x	
	Kapı net genişliği en az 90 cm olmalıdır.	x						x
	Engelli tuvaletlerinde donatılar hariç en az 150 cm çapında manevra alanı sağlanmalıdır.							x
	Tüm donatı elemanları özel gereksinimleri karşılayacak ölçülerde olmalıdır.	x						x

Çalışmanın üçüncü aşamasında, OKÜ Kütüphanesi'nin evrensel tasarım ilkelerine uygunluğu, uyarlama gereksinimlerine dayalı olarak oluşturulan dört kategori çerçevesinde, betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu kategoriler, ilgili tasarım ilkesinin tamamen karşılandığı durumlar için "ilkenin karşılandığı", yalnızca tek bir uyarlama ile uyumun sağlanabileceği durumlar için "kısmen karşılandığı", birden fazla uyarlama gerektiren alanlar için "büyük ölçüde yetersiz" ve erişilebilirlik unsurunun bulunmadığı durumlar için "ilkenin karşılanmadığı" şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda, evrensel tasarım ilkeleriyle uyum düzeyi yüksek, sınırlı ve düşük olan alanlarda uyarlama önerileri geliştirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, OKÜ Kütüphanesi'nin kitap salonları ve çalışma alanları gibi kütüphane işlevine yönelik mekânlarının yanı sıra; binaya erişim, giriş-çıkış alanları, iç mekân sirkülasyon alanları ve ıslak hacimler gibi ortak kullanım alanları, Tablo 2'de belirtilen evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Kitap salonları, yalnızca mekânsal düzenlemeleri açısından değil, aynı zamanda kullanıcıların bina içerisindeki dermeye erişim olanakları bakımından da değerlendirilmiştir.

Kütüphane Binasına Erişim Alanı

OKÜ Kütüphane binası, yerleşkenin merkezi bir konumunda yer almakta olup ana yol üzerinden kolaylıkla görülebilmektedir (Şekil 1). Ayrıca, binaya erişimi kolaylaştırmak amacıyla yerleşke içerisinde stratejik noktalara yerleştirilen yönlendirme levhaları da kullanılmıştır. Algılanabilir bilgilendirmeyi sağlayan yönlendirmeler sadece yazılı levhalardan oluşmakta; bu yöntem, görme engelli kullanıcılar için yetersiz kalmaktadır.

Kütüphane binasına, yaklaşık 2.500 m² büyüklüğündeki sert zeminli bir alandan erişim sağlanmaktadır. Bu alanda yer alan hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri, yerleşkedeki kaldırımlarda sürekliliği sağlayacak şekilde düzenlenmiş olup, yerleşkedeki diğer binalarda olduğu gibi kütüphane binasının giriş kapılarına kadar da kesintisiz bir şekilde devam etmekte, görme engelli kullanıcılar için erişilebilirliği kolaylaştırmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2.
Kütüphane binasına erişim alanı

Erişim alanının zemin kaplamasında kullanılan taş döşeme, düz ve dayanıklı olup hem ıslak hem de kuru yüzeylerde kaymaya karşı direnç göstermektedir. Zemin döşeme malzemesi, farklı ihtiyaçlara sahip kullanıcıları kapsayacak şekilde hata için tolerans ve düşük fiziksel güç ilkeleri doğrultusunda tasarlanmıştır. Ancak, alanda bulunan yağmur suyu drenaj kanalının bazı bölgelerde zeminle tam olarak hizalanmadığı tespit edilmiştir. Özellikle hissedilebilir yürüme yüzey işaretleriyle örtüşen alanlarda herhangi bir uyarıcı işaretin bulunmaması, görme engelli kullanıcı güvenliği açısından risk oluşturmaktadır (Şekil 2).

Kütüphane binasına erişim alanı tasarımında, tekerlekli sandalye kullanıcıları da dâhil olmak üzere farklı fiziksel özelliklere sahip bireylerin rahatça hareket edebilmesinin

sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu amaçla, geçiş ve manevra alanları yeterli genişlikte planlanmış, eğitim düzeyi ise erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde düzenlenerek evrensel tasarım ilkelerinden yaklaşım ve kullanım için boyut ve alan ilkesi sağlanmıştır. Ancak kuzey yönünden gelen kullanıcılar alana girişte 14 cm'lik bir kot farkı ile karşılaşmaktadır. Kot farkını dengeleyen bir kaldırım rampasının bulunmaması, özellikle farklı fiziksel özelliklere sahip kullanıcıların alana erişimini zorlaştırmakta ve kullanımda esneklik ilkesi sağlanamamaktadır (Şekil 2).

Kütüphane Binasına Giriş-Çıkış Alanları

Kütüphane binasına giriş, iki farklı noktada konumlanan toplam dört kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Kütüphane binasının ana giriş kapısı genel kullanıcı erişimine açıktır. İkinci giriş kapısı ise kullanıcıları doğrudan öğrenci grup çalışma odalarına yönlendirmekte olup belirli kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik özel bir erişim imkânı sağlamaktadır.

Kütüphanenin ana girişi, üniversitenin anayolundan doğrudan görülebilir bir konumdadır. Tasarım kararları doğrultusunda cephede oluşturulan boşluk ile bu boşluğu vurgulayan taşıyıcı elemanlar, yapının girişini hem kolayca algılanabilir kılmakta hem de kullanıcıya hava koşullarına karşı koruma sağlayan yarı açık bir alan sunmaktadır. Bu yaklaşım, evrensel tasarım ilkelerinden basit ve sezgisel kullanım ilkesine uygunluk göstermektedir. Buna karşılık, kütüphanenin ikinci giriş kapısında benzer görsel ve konumsal özellikler olmadığından, kullanıcılar için yeterli düzeyde basit ve sezgisel bir erişim deneyimi sunulamamaktadır (Şekil 3).

Şekil 3.
Kütüphane binasının ana giriş kapısı ve ikinci giriş kapısı; giriş kapılarına erişimi sağlayan basamaklar ve rampalar

Her iki giriş kapısına erişimdeki kot farkı, basamaklar aracılığıyla giderilmiş, tasarlanan rampalar sayesinde kullanımda esneklik sağlanarak farklı fiziksel özelliklere sahip kullanıcılar için erişim kolaylaştırılmıştır (Şekil 3). Ana giriş kapısına erişimi sağlayan basamaklar, 14 cm yüksekliğe ve 35 cm derinliğe sahip olup uygun ölçülerde tasarlanmıştır. Alternatif olarak planlanan 120 cm genişliğindeki rampa, 320 cm uzunluğa sahip olup %9 eğime sahiptir. Ancak, bu eğim oranı, tekerlekli sandalye kullanıcılarının yardım almadan rahatlıkla kullanabilmesi için uygun değildir. Rampalar kullanımda esneklik ilkesine katkı sağlasa da eğim oranının yaklaşım ve kullanım için boyut ve alan ilkesine uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Her iki girişte de döner kapılar bulunmakta olup bu kapılar, görme engelli ve fiziksel farklılığı olan kullanıcılar için erişim zorlukları oluşturmaktadır. Bu nedenle, her iki girişin yanında 100 cm genişliğinde kanatlı kapılar konumlandırılmış (Şekil 3) ve hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri ile bu kapılara yönlendirme sağlanmıştır. Ayrıca, acil çıkış amacıyla kullanılan bu kapıların önünde, kullanıcıların rahatça hareket edebilmesi için 150x150 cm boyutlarında manevra alanları oluşturulmuştur. Ancak, farklı

ihtiyaçlara sahip kullanıcıların aynı kapıyı kullanamaması, evrensel tasarımın eşit kullanım ilkesine; kullanımının güç gerektiren mekanizma içermesi ise düşük fiziksel güç ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır.

Bina girişlerinde evrensel tasarım ilkeleri kapsamında algılanabilir bilgilendirme sağlanması, öncelikle görme ve işitme engelli bireyler olmak üzere kullanıcılar için kritik bir öneme sahiptir. Bu kapsamda bina girişinde yazılı bilgilendirme ve yönlendirme levhaları bulunmakta ancak, görme engelliler için Braille alfabesi ile basılı ve dokunsal bina kat planı ve danışma noktalarında sensörle tetiklenen sesli yönlendirme sistemleri gibi algılanabilir bilgilendirmeyi sağlayacak düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu eksiklikler, özellikle görme engelli bireylerin mekân içi yönlendirilmesinde ve bilgiye erişiminde önemli kısıtlamalara yol açmaktadır.

Binaya erişimde kullanılan hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri, zemin katta da tüm mekânlara erişimi destekleyecek biçimde devam etmektedir. Bu yüzeyler yalnızca genel sirkülasyon alanlarında değil, aynı zamanda güvenlik geçişi, danışma bankosu gibi kullanıcı etkileşiminin yoğun olduğu stratejik noktalara erişimi kolaylaştıracak şekilde konumlandırılmıştır. Bu sayede, görme engelli bireyler için bağımsız hareket olanağı artırılmış; zemin kattaki danışma bankosu dâhil tüm birimlere erişilebilirlik sağlanmıştır. Ancak, kütüphane girişinde yer alan danışma bankosunun mevcut yüksekliği (100 cm), tekerlekli sandalye kullanıcılarının bu noktaya rahatça yaklaşmasını ve hizmet almasını engellemektedir. Bu durum, farklı fiziksel yeterliliklere sahip bireyler açısından eşit kullanım hakkının gözetilmediğini göstermektedir. (Şekil 4).

Şekil 4.
Kütüphane binası giriş alanı

Ayrıca kütüphanede güvenliğin sağlanması amacıyla iki adet kontrollü geçiş noktası bulunmaktadır (Şekil 4). Bu geçişlerden biri, hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri ile erişilebilir hale getirilmiştir. Her iki geçiş noktasının genişliği 100 cm olup bu mesafe, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimini mümkün kılmaktadır.

Sirkülasyon Alanları

Kütüphane binasında yatay sirkülasyon koridorlarla, dikey sirkülasyon ise merdivenler ve asansörlerle sağlanmaktadır. Tüm koridorların ölçüleri, fiziksel farklılığı olan kullanıcıların ihtiyaç duyduğu erişilebilirlik standartlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış olup, en az 200 cm genişlik ve net 220 cm baş açıklığına sahiptir. Ayrıca, yatay sirkülasyon erişimini kısıtlayacak herhangi bir kot farkı da bulunmamaktadır (Şekil 5).

Tüm koridorlarda 50x50 cm boyutlarında granit seramik zemin kaplaması kullanılmıştır. Bu malzeme, tekerlekli sandalye kullanıcıları için düz ve pürüzsüz bir yüzey sağlayarak, evrensel tasarımın düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesine uygunluk göstermektedir. Bununla birlikte, ıslak zeminlerde kayma riski oluşturabileceğinden, kullanıcı güvenliği açısından hataya karşı tolerans ilkesini yeterince karşılamamaktadır. Zemin kaplamasının kullanıcı güvenliği ve yönlendirme açısından erişilebilirliği desteklemesi beklenirken, hissedilebilir yürüme

yüzey işaretlerinin mekânda sınırlı biçimde uygulanmış olması bu işlevselliği zayıflatmaktadır. Nitekim zemin kat koridorları dışında kalan katlarda bu yüzey işaretleri yalnızca asansör, tuvalet ve danışma gibi belirli noktalarda yer almakta; sirkülasyonun sürdüğü diğer alanlarda yönlendirici ve güvenlik sağlayıcı bu unsurlara yer verilmemektedir. Bu durum, görme engelli bireylerin bağımsız hareketine olanak tanıyan mekânsal süreklilik ve yön bulma açısından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5.
Yatay sirkülasyon elemanları: Koridorlar

Koridorlarda bilgilendirme ve yönlendirme amacıyla kullanılan yazılı levhalar, konumlandırma ve tasarım açısından genel olarak işlevsel bir bilgi aktarımı sunmaktadır. Ancak, söz konusu yönlendirme levhalarında görme engelli bireylerin bilgiye erişimini destekleyecek dokunsal bilgilendirme veya sesli yönlendirme sistemleri gibi erişilebilirlik unsurlarına yer verilmemiştir. Ayrıca, mekânsal işlevlerin zaman içerisinde değişmesine rağmen levha içeriklerinin güncellenmediği gözlemlenmiştir. Bu durum, kullanıcıların yanlış yönlendirilmesine ve bilgiye erişimde zorluk yaşamasına neden olabilmektedir (Şekil 6).

Şekil 6.
Kütüphane binası içerisinde yer alan bilgilendirme ve yönlendirme sistemleri

Kütüphane içerisinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklardan yararlanılarak, kullanıcıların basılı kaynaklara daha hızlı ve pratik biçimde erişimini sağlamak amacıyla otomatik ödünç alma ve iade işlemlerine olanak tanıyan self-check cihazı kurulmuştur. Ancak söz konusu cihaz, görme engelli kullanıcıların erişimini destekleyecek dokunsal arayüzler ve sesli yönlendirme sistemleri gibi erişilebilirlik odaklı donanımlara sahip değildir.

Kütüphane binasının dikey sirkülasyon elemanlarından birisi olan merdivenlerin basamak genişliği ve yükseklikleri, kullanıcı konforu ve güvenliği açısından uygun şekilde tasarlanmıştır. 15 basamaktan sonra yerleştirilen sahanlık, düşük fiziksel güç ilkesini karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Bina içindeki tüm merdivenlerin her iki tarafında yer alan korkuluklar, kullanıcıların rahat ve güvenli bir şekilde merdivenleri kullanabilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, basamakların uç kısımlarında dikkat çekici renk ve doku kontrastına sahip, 2,5 cm genişliğinde kaymaz şeritler bulunmaktadır. Ancak, merdivenlerin başlangıç ve bitiş noktalarında hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri

bulunmamaktadır. Görme engelli bireyler, düşey sirkülasyon için hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri ile asansörlere yönlendirilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7.

Düşey sirkülasyon elemanları: Merdivenler ve asansörler

Binada, farklı ihtiyaçlara sahip bireyler ve personel için ayrı iki asansör kabini bulunmakta olup, asansörlerle tüm katlara erişim sağlanabilmektedir. Ancak, asansörün konumu, ana giriş kapısından kolayca algılanabilir konumda yer almamaktadır ve asansörün yerini belirten herhangi bir yönlendirme levhası bulunmamaktadır. Bu durum, asansörlerin mevcut konumlarını, basit ve sezgisel kullanım ile algılanabilirlik açısından olumsuz etkilemektedir.

Zemin kattaki asansörlere, hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri ile ulaşılabilen ve kabin önünde uyarıcı yüzeyler bulunmaktadır. Ayrıca, tekerlekli sandalye kullanıcıları için kabin önünde 150x150 cm manevra alanı sağlanmıştır. Asansör kapı ve kabin içi genişliği, tekerlekli sandalye kullanıcıları için minimum standartlara uygun olarak tasarlanmıştır. Ancak, kabin içinde tutunma barları bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, kabin içi ve dışı çağırma ve kontrol düğmeleri uygun yükseklikte yerleştirilmemiştir. Görme engelli bireyler için çağırma ve bazı kontrol düğmelerinde Braille alfabesiyle bilgilendirme sağlanmış olsa da asansörün hangi katta bulunduğu ve hangi yöne hareket ettiğine ilişkin sesli anons sistemi ile işitme engelliler için dijital kat ve yön göstergesi bulunmamaktadır. Bu durum, evrensel tasarımın esnek kullanım, algılanabilir bilgilendirme ve kullanımda eşitlik ilkeleri ile örtüşmemektedir.

Çalışma Alanları

Kütüphane, farklı çalışma gereksinimlerine uygun olarak çeşitli çalışma alanları sunmaktadır. Kütüphanede, bireysel ve grup çalışmalarına elverişli serbest çalışma alanları, bireysel çalışma odaları, grup çalışma odaları, bilgisayar destekli çalışma salonları ve kitap salonlarında yer alan okuma-çalışma alanları yer almaktadır.

Serbest çalışma alanları, kütüphane binasının her katında yer almakta olup, zemin kat hariç diğer katlarda kitap salonlarına bitişik şekilde konumlandırılmıştır. Bu yerleşim, kitap salonlarındaki çalışma alanlarının dolu olması durumunda kullanıcıların alternatif alanlara yönlendirilmesini kolaylaştırarak düşük fiziksel güç ilkesine uymaktadır.

Şekil 8.

Serbest çalışma alanları

Zemin katta yer alan serbest çalışma alanı yaklaşık 200 m² büyüklüğünde olup, kantin ve tuvaletlere yakın konumu sayesinde kullanıcılar için ek bir rahatlık sağlamaktadır. Ayrıca, kütüphanenin ikinci giriş kapısı, dış mekândan bu alana doğrudan erişim olanağı sağlayarak erişilebilirlik ve algılanabilirlik açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Ancak, üst katlardaki serbest

çalışma alanları için yönlendirme levhalarının bulunmaması, mekânsal farkındalığı olumsuz yönde etkilemektedir (Şekil 8).

Serbest çalışma alanlarına ek olarak, kütüphane binasının 1. katında, yaklaşık 12 m² olan 16 adet grup çalışma odası bulunmaktadır. Bu odalar, küçük grupların birlikte çalışmasını destekleyen sessiz ve odaklanmaya elverişli mekânlar olarak tasarlanmıştır. Odalar, 150 cm genişliğindeki koridorda karşılıklı olarak konumlandırılmıştır. Grup çalışma odalarının bulunduğu koridorlar, yazılı yönlendirme levhaları ile belirtilmiş ancak görme ve işitme engelli kullanıcılar için yönlendirme seçenekleri sunulmamıştır (Şekil 9).

Şekil 9.

Bireysel çalışma odaları ve bilgisayar destekli çalışma salonu

Bireysel çalışma odaları ise, 2. kattaki 4. Salon ve 3. kattaki 5. Salon içerisinde konumlanmış olup, her biri 8,5 m² büyüklüğünde toplam 34 adet bulunmaktadır (Şekil 9). Ancak hem katlardaki koridorlarda hem de odaların yer aldığı kitap salonlarında, kullanıcıları bireysel çalışma odalarına yönlendirecek levhaların bulunmaması nedeniyle algılanabilir bilgilendirme sağlanamamaktadır.

Kütüphane binasının birinci katında, dijital kaynaklara erişim ve bilgisayar yazılımlarının kullanımı amacıyla 53,25 m² ve 61 m² büyüklüğünde iki adet bilgisayar destekli çalışma salonu bulunmaktadır. Fiziksel engelli bireylerin erişimi için gerekli kapı genişliği, manevra alanı ve donatı ölçüleri sağlanmıştır. Ancak, görme engelli bireylerin bilgisayar kullanımını destekleyecek ekran okuma yazılımlarıyla uyumlu cihazlar ya da erişilebilir arayüzler gibi özel yazılım ve donanımların bulunmadığı belirlenmiştir (Şekil 9). Bu eksiklik, yalnızca teknik bir yetersizlik olarak değil, aynı zamanda kullanıcıların bilgiye eşit erişim hakkını engelleyerek evrensel tasarımın eşitlik ilkesine aykırı düşen yapısal bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Tüm çalışma odalarına giriş, 90 cm genişliğinde, ahşap malzemeden yapılmış, menteşeli ve yuvarlak kulplu kapılarla sağlanmaktadır. Ancak, yuvarlak kapı kulpları farklı fiziksel özelliklere sahip bireyler için tutuş ve kavrama açısından zorluk oluşturabilmektedir. Çalışma masaları 75 cm yüksekliğinde olup, tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimine uygun alt açıklıklarla tasarlanmıştır. Masalar arasında en az 90 cm mesafe bırakılarak yeterli manevra alanı oluşturulmuştur. Ayrıca, serbest çalışma alanları hariç tüm çalışma salonlarında ayarlanabilir yükseklikte sandalyeler tercih edilerek kullanımda eşitlik ve esneklik ilkesi benimsenmiştir. Masa ve sandalyelerin zemine sabit olmaması, tefriş elemanlarının gerektiğinde yer değiştirilmesine olanak tanıyarak mekânın esnekliğini artırmakta ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına uyum sağlamaktadır.

Kitap Salonları

OKÜ Kütüphanesi, bilgiye erişimi hem basılı koleksiyonlar hem de dijital platformlar aracılığıyla sağlamaktadır. Dijital platformlar kapsamında; web tabanlı katalog tarama sistemleri, açık erişimli veri tabanları ve elektronik kitap hizmetleri gibi çevrim içi uygulamaların yanı sıra, self-check-in cihazları gibi çevrim dışı hizmetler de kullanıcıların erişimine sunulmaktadır. Basılı koleksiyonlar ise kütüphane binasının farklı katlarında konumlandırılmış beş ayrı kitap salonunda yer almaktadır.

Çalışmanın kapsamı doğrultusunda, bu bölümde kütüphane binasında bulunan çevrim dışı dijital hizmetler, kitap salonlarında yer alan basılı koleksiyonlar ve kitap salonlarının fiziksel yapısı evrensel tasarım yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Fiziksel yapı incelemeleri sonucunda, tüm kitap salonlarına erişimin yalnızca yazılı yönlendirme levhalarıyla sağlandığı; ancak görme engelli bireyler için Braille alfabesiyle hazırlanmış yönlendirmelerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu tespit, evrensel tasarımın eşit kullanım ve algılanabilir bilgi ilkeleriyle çelişmektedir. Yazılı yönlendirmelerin tek başına kullanılması, görme engelli bireylerin mekânda bağımsız yönlendirilmesini engellemekte, böylece erişilebilirlik ve kapsayıcılık hedeflerine ulaşılmasını güçleştirmektedir.

Fiziksel yapı kapsamında saptanan diğer önemli bir sorun ise salon girişlerindedir. Salon girişlerinde, 100 cm genişliğinde, ahşap malzemeden yapılmış menteşeli ve yuvarlak kulplu kapılar yer almaktadır. Kapı genişliklerinin erişilebilirlik açısından yeterli olmasına karşın, yuvarlak kulpların farklı fiziksel özelliklere sahip bireyler için tutuş ve kavramada güçlük yarattığı gözlemlenmiştir. Bu durum, evrensel tasarımın düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesiyle uyumlu değildir.

Kitap dolapları ise, salonların merkezinde ardışık bir düzen içinde konumlandırılarak organize edilmiştir. Dolaplar arasındaki mesafeler salonlara göre değişiklik göstermekle birlikte, genellikle 110-130 cm genişliğinde olup iki kişinin yan yana geçişine olanak tanımaktadır. Ayrıca, bu mesafeler tekerlekli sandalye kullanıcılarının dolaşımı ve manevra yapabilmesi için de yeterli alan sağlamaktadır. Ancak, kolonların bulunduğu alanlarda geçiş mesafeleri daralmakta, hareket ve kullanım alanı kısıtlanmaktadır. Özellikle Salon 1’de kolon-kitap dolabı geçiş mesafesi 58 cm’ye düşerek kullanıcı erişimini zorlaştırmaktadır (Şekil 10). Ayrıca, kitap dolaplarında kilitlenebilir tekerleklerin bulunmaması, esnek kullanım imkânını sınırlamaktadır.

Şekil 10.
Kitap salonları

Kitap dolaplarında yer alan açıklayıcı tabelalar ile kitaplar üzerinde bulunan sınıflama kodları, kullanıcıların bilgiye hızlı ve etkin biçimde erişimini kolaylaştırmaktadır. Kullanıcıların doğrudan erişimine olanak tanıyan açık raf sistemi de bilgiye ulaşımı desteklemesinin yanı sıra, minimum fiziksel güç gereksinimi açısından evrensel tasarım ilkeleriyle uyumlu bir uygulama olarak değerlendirilmektedir (Şekil 10).

Kitap dolapları, 220 cm yüksekliğinde ve altı raflı sabit bir yapıda tasarlanmıştır (Şekil 10). Ancak tekerlekli sandalye kullanıcıları, dolaplara yandan yaklaştıklarında zeminden yalnızca 23 cm yüksekliğe kadar uzanabilmektedir; bu durum, alt raflara erişimi fiilen imkânsız hale getirmektedir. Benzer şekilde, üst rafların 137 cm’nin üzerinde konumlandırılması da bu kullanıcıların üst kısımlardaki kitaplara erişimini önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Dolayısıyla hem alt hem de üst raflarda yaşanan bu fiziksel erişim sınırlılıkları, evrensel tasarımın eşit kullanım ilkesiyle çelişmektedir. Bu durum, yalnızca fiziksel bir erişim engeli değil, aynı zamanda farklı fiziksel yeterliliklere sahip bireylerin bilgi kaynaklarına eşit koşullarda ulaşamaması açısından da ciddi bir erişilebilirlik sorunu olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, kütüphanede görme ve işitme engelli bireylerin bilgi kaynaklarına erişimini destekleyecek erişilebilir materyallerin eksikliği, evrensel tasarım ilkeleri bağlamında önemli bir eksiklik teşkil etmektedir. Görme engelli kullanıcılar için Braille alfabesiyle hazırlanmış basılı materyaller, sesli kitap arşivleri ve görsel içeriklerin sesli betimlemeleri gibi erişim destekleyici unsurların bulunmaması, bu bireylerin kütüphane hizmetlerinden eşit koşullarda yararlanmasını engellemektedir. Benzer şekilde, işitme engelli bireyler için altyazı destekli video içerikler, işaret diliyle desteklenmiş görsel materyaller ve görsel-işitsel kaynaklara ait metin transkripsiyonları gibi araçlara erişimin sağlanmaması da bilgiye erişimde önemli bir boşluk yaratmaktadır. Bu eksiklikler, OKÜ Kütüphanesi’nde bilgiye erişimin kapsayıcılığını sınırlandırmaktadır.

Ayrıca, OKÜ Kütüphanesi’nde görme engelli bireyler yalnızca basılı materyallere değil, aynı zamanda yatay sirkülasyon alanlarında bulunan katalog tarama terminalleri ve self-check-in cihazları gibi çevrim dışı dijital platformlara erişim konusunda da çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Söz konusu sistemlerin hiçbirinde, ekran okuma yazılımlarıyla uyumlu ara yüzler ya da erişilebilir kullanıcı deneyimini destekleyen teknolojik bileşenler bulunmamaktadır. Bu durum, kütüphanede sunulan dijital hizmetlerin evrensel tasarım ilkeleriyle uyumlu bir biçimde yapılandırılmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Islak Hacimler

Kütüphanenin her katında ıslak hacimler bulunmaktadır. Dolaşım alanlarında yer alan yazılı ve görsel yönlendirme levhaları, bu alanların algılanabilirliğini artırmakta ve kullanıcıların mekânda yön bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Ancak, görme engelli bireyler için kabartmalı yazılar, Braille alfabesi ya da sesli yönlendirme sistemleri gibi erişilebilir yönlendirme unsurlarının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Öte yandan, asansörlerden ıslak hacimlere kadar uzanan güzergâhlarda hissedilebilir yürüme yüzey işaretlerinin uygulanmış olması, görme engelli bireylerin mekân içinde bağımsız hareket edebilmesini destekleyen olumlu bir uygulama olarak değerlendirilmektedir (Şekil 11).

Şekil 11.
Katlardaki ıslak hacimler ve engelli tuvaletleri

Düşeyde aynı hizada konumlandırılmış olan ıslak hacimlerin kapasiteleri ve organizasyon şemaları benzerdir. Her katta, 5 kabinli bir erkek tuvaleti, 5 kabinli bir kadın tuvaleti ve 1 kişilik bir engelli tuvaletinden oluşan ıslak hacimler, acil çıkış noktasıyla aynı koridorda yer almaktadır. Engelli tuvaleti, diğer tuvaletlerle aynı koridorda konumlandırılmış olup, bağımsız bir girişle erişim sağlanacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 11).

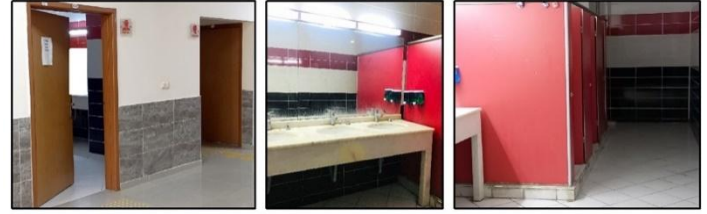
Islak hacimlerin giriş, kabin ve donatı ölçüleri standartlara uygun olarak tasarlanmıştır. Katlarda bulunan engelli tuvaletlerine 100 cm genişliğinde kapı ile girilmektedir. Engelli tuvaletleri içerisinde bulunması gerekli tüm donatılar uygun

ölçülerinde olup, tuvalet önünde tekerlekli sandalye kullanıcıları için yeterli manevra alanı sağlanmıştır. Ayna yüksekliği ve eğimi uygun ölçülerde tasarlanmış, lavabo kenarları yuvarlatılmış ve lavabo alt kısmı tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişimi için boş bırakılmıştır. Musluk armatürleri, kollu tipte olup tek elle ve kolayca kullanılabilir özelliktedir. Ancak lavaboların her iki yanında sabit tutunma barı bulunmamaktadır. Tüm katlarda standart ölçülerdeki ıslak hacimlere ek olarak, zemin katta, kütüphanenin ikinci giriş kapısı ile erişilen serbest çalışma mekânında ek bir ıslak hacim alanı yer almaktadır (Şekil 12).

Bu alanda 3 kabinli bir erkek ve 3 kabinli bir kadın tuvaleti bulunmasına rağmen, engelli kullanıcılar için ayrı bir tuvalet tasarlanmadığı görülmüştür. Ek ıslak hacimlerin varlığı kullanım yoğunluğunu azaltma ve erişim rahatlığı sağlama açısından olumlu olsa da engelli bireylerin erişimini kısıtlayan önemli bir eksiklik içermektedir. Ayrıca, kabin girişlerindeki kot farkı da tuvaletlerin erişilebilirliğini olumsuz etkilemektedir.

Şekil 12.

Zemin katta yer alan ek ıslak hacim

Bulguların Değerlendirilmesi

OKÜ Kütüphanesi'nin evrensel tasarım ilkelerine uygunluğu Tablo 2'de belirtilen parametreler çerçevesinde betimsel analiz yöntemiyle incelenerek dört kategoride değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3.
OKÜ Kütüphanesi'nin evrensel tasarım ilkelerine uyum düzeyi

Evrensel Tasarım İlkeleri	Erişim Alanı	Giriş-Çıkış Alanı	Sirkülasyon Alanları	Çalışma Alanları	Kitap Salonları	Islak Hacimler
Eşit Kullanım						
Kullanımda Esneklik						
Basit ve Sezgisel Kullanım						
Algılanabilir Bilgilendirme						
Hata İçin Tolerans						
Düşük Fiziksel Güç						
Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Alan						

- İlke Karşılıyor: İlke tamamen sağlanmaktadır.
- İlke Kısmen Karşılıyor: İlkenin sağlanabilmesi için bir uyarılma gereklidir.
- İlke Büyük Ölçüde Yetersiz: İlkenin sağlanabilmesi için birden fazla uyarılma gereklidir.
- İlke Karşılanmıyor: İlgili erişilebilirlik ögesi bulunmamaktadır.

Bulgulara göre “Kullanımda Esneklik”, “Basit ve Sezgisel Kullanım”, “Düşük Fiziksel Güç” ile “Yaklaşım ve Kullanım için Boyut ve Alan” ilkeleri görece yüksek düzeyde karşılanmaktadır. Bu durum, kütüphanenin fiziksel erişilebilirlik açısından eksiklikleri olsa da belirli bir yapısal yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

“Hata İçin Tolerans” ilkesine ilişkin değerlendirmeler, kütüphane tasarımında bu ilkenin sınırlı düzeyde gözetildiğini göstermektedir. Belirli mekânlarda ilkenin yalnızca kısmen karşılandığı, bazı alanlarda ise daha kapsamlı mekânsal uyarlamalara ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Kullanıcı hatalarının olası olumsuz sonuçlarını en aza indirmeyi amaçlayan tasarım stratejilerinin yetersiz oluşu, özellikle güvenlik ve kullanıcı deneyimi açısından önemli bir sorun alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, kullanıcıyı koruyucu işlevleri gözetken tasarımsal iyileştirmelerin hayata geçirilmesi, evrensel tasarım ilkeleriyle uyum açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın en dikkat çekici bulgularından biri, özellikle “Algılanabilir Bilgilendirme” ve “Eşit Kullanım” ilkeleri açısından ciddi yetersizliklerin tespit edilmiş olmasıdır. Algılanabilir bilgilendirme ilkesine ilişkin olarak, görme ve işitme engelli bireylerin mekânsal yönelimini destekleyecek Braille alfabesiyle yazılmış işaretlemeler, sesli yönlendirme sistemleri veya görsel-

işitsel destekleyici unsurların bulunmaması önemli bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, bilgiye eşit koşullarda erişimi engellemektedir.

Hem algılanabilir bilgilendirme hem de eşit kullanım ilkeleri bağlamında en sorunlu alan, kütüphane içerisindeki bilgi kaynaklarının yer aldığı kitap salonlarıdır. Bu salonlarda fiziksel erişilebilirliğe ilişkin bazı eksiklikler, evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda yapılacak sınırlı uygulamalarla giderilebilecek niteliktedir. Ancak, eşit kullanım ilkesine yönelik daha temel bir sorun, kütüphane yapısı içindeki bilgi kaynaklarının farklı kullanıcı ihtiyaçlarına hitap edecek alternatif formatlarda sunulmamasından kaynaklanmaktadır.

Bilgi kaynaklarının yalnızca basılı formatta erişilebilir olması; özellikle görme ve işitme engelli bireyler için Braille, sesli içerik ya da işaret dili desteği gibi erişim seçeneklerinin sunulmaması, bilgiye eşit erişim hakkını önemli ölçüde kısıtlamaktadır.

Araştırma bulguları, OKÜ Kütüphanesi'nde fiziksel engelli bireylerin mekânsal erişilebilirliğinin, tasarımsal uygulamalarla kısa sürede geliştirilebileceğini göstermektedir. Buna karşın, görme ve işitme engelli kullanıcılar açısından kütüphane yapısı içindeki bilgi kaynaklarına erişim, yönlendirme sistemleri ve bilgilendirme elemanları konularında evrensel tasarımın eşit kullanım ilkesinin büyük ölçüde karşılanmadığı tespit edilmiştir.

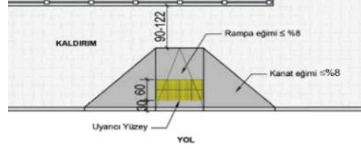
Özellikle algılanabilir bilgilendirme eksiklikleri, bu kullanıcı gruplarının yalnızca bilgi kaynaklarına değil, aynı zamanda çalışma salonları gibi diğer kütüphane hizmetlerine de eşit düzeyde erişimini önemli ölçüde sınırlamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

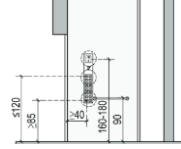
Bu çalışmada, OKÜ Kütüphanesi'nin evrensel tasarım ilkelerine uygunluğu incelenmiş ve iki temel sonuca ulaşılmıştır. İlk olarak, çeşitli yasal düzenlemeler ve standartlar doğrultusunda üniversite kütüphaneleri için kullanılabilir değerlendirme parametreleri oluşturulmuştur (Tablo 2). Bu yönüyle çalışma, yalnızca OKÜ Kütüphanesi'ne özgü bir analiz sunmakla kalmayıp, benzer akademik araştırmalara ve diğer üniversite kütüphanelerinin mekânsal dönüşüm süreçlerine de yol gösterici olma potansiyeline sahiptir. İkinci olarak, OKÜ Kütüphanesi'nde evrensel tasarım ilkelerine uygunluk, bu parametreler çerçevesinde betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sonuçlarına göre, evrensel tasarım ilkeleriyle yüksek, sınırlı ve düşük düzeyde uyum gösteren alanlara ilişkin uyarlama gereksinimleri ve öneriler sırasıyla Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'da sunulmuştur.

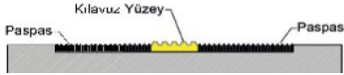
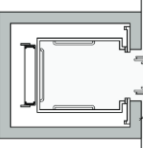
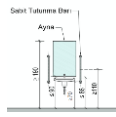
Çalışmanın sonucunda bilgilendirme ve yönlendirme sistemlerindeki yetersizliklerin, özellikle görme ve işitme engelli bireylerin kütüphane mekânına bağımsız erişimini ciddi şekilde sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır. OKÜ Kütüphanesi özelinde, yönlendirme sistemlerinin görme ve işitme engelli kullanıcıları kapsayıcı biçimde tasarlanmamış olması, evrensel tasarımın temel ilkeleri olan eşit kullanım ve algılanabilir bilgilendirme ile açık biçimde çalışmaktadır. Bu bulgular, Story vd. (1998) ile Steinfeld ve Maisel (2012) tarafından ortaya konan kuramsal çerçeveye de örtüşmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, OKÜ Kütüphanesi'nin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duyuşal erişilebilirlik açısından da kapsamlı uyarlamalara ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Yüksek düzeyde sağlanan evrensel tasarım ilkelerine ilişkin uyarlama gereksinimleri ve öneriler			
İlke	Mekân	Uyarlama Gereksinimi	Öneriler
KULLANIMDA ESNEKLİK	Erişim Alanı	Alana kuzey yönünden erişim sağlamak isteyen kullanıcılar için belirlenen kot farkının 14 cm olmasına rağmen kaldırım rampasının olmadığı tespit edilmiştir. Bu değer, kabul edilebilir kot farkı sınır değerini (en fazla 1,3 cm) önemli ölçüde aşmaktadır.	Üç yöne eğimli kaldırım rampası uygulanmalıdır. (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024).
	Sirkülasyon Alanları	Görme ve işitme engelli bireyler için asansörün hangi katta olduğu ve hangi yöne gideceğini belirten özel sistemler yer almamaktadır.	Görme engelliler için asansörün hangi katta olduğu ve hangi yöne gittiği bilgisini veren kat ve yön sensörleri sensörleriyle bağlantılı bir sesli anons sistemi olmalıdır. İşitme engelliler için bu bilgiler dijital ekranlarla sağlanmalıdır.
	Kitap Salonları	Kitap dolapları 6 raflı olup 220 cm yüksekliğindedir. Raf yükseklikleri, yan erişim sağlayan tekerlekli sandalye kullanıcılarının en alt ve en üst raflara erişimini sağlayacak ölçülerde (ilk raf yüksekliği zeminden en az 23 cm yüksekliğinde en üst raf ise zeminden en fazla 137 cm yüksekliğinde) tasarlanmamıştır.	Raf yükseklikleri erişilebilirlik standartlarına uygun şekilde yeniden düzenlenmelidir. Yüksekliği ayarlanabilir raf sistemleri kullanılarak en alt rafların kullanımı da sağlanabilir (URL-1)
BASİT VE SEZGİSEL KULLANIM	Giriş-Çıkış Alanı	Binaya ikinci giriş kapısında sahanlık bulunmamakta; cephede, girişin kolayca algılanmasını sağlayacak gerekli tasarım düzenlemeleri bulunmamaktadır.	Girişin güvenli ve kolay kullanımı sağlanmalıdır. Giriş alanının hava şartlarından korunması için sahanlık yapılmalıdır. Giriş kapısının bulunduğu cephenin; malzeme, renk veya ışıklandırma gibi cephe tasarımlarıyla kolayca fark edilebilmesi sağlanmalıdır.
	Sirkülasyon Alanları	Asansörler, girişten uzak ve algılanması zor bir konumda bulunmaktadır. Binaya girişten itibaren asansör konumu algılanamamaktadır.	 Piktogramlarla yönlendirme sağlanmalıdır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024).
DÜŞÜK FİZİKSEL GÜÇ	Giriş-Çıkış Alanı	Bina girişlerinde döner kapı yanında erişilebilir bir kapı ile kullanılmıştır.	Tüm kullanıcıların aynı girişi kolayca kullanabilmesi için girişlerde otomatik sensörlü kapıların kullanılması uygundur.

Tablo 4.
Yüksek düzeyde sağlanan evrensel tasarım ilkelerine ilişkin uyarlama gereksinimleri ve öneriler (Devam)

İlke	Mekân	Uyarlama Gereksinimi	Öneriler
YAKLAŞIM VE KULLANIM İÇİN BOYUT VE ALAN	Giriş-Çıkış Alanı	Giriş alanında bulunan rampaların eğimleri % 9 ve % 6'dır.	15 cm ve daha az yükseklikler için rampa eğitimi en fazla %8 olmalıdır. Ana girişteki %9 rampa boyu uzatılarak eğim oranı %8'e düşürülmelidir.
	Sirkülasyon Alanları	Asansörün çağırma ve kontrol düğmeleri uygun yükseklikte yerleştirilmemiştir.	 (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024)
	Kitap Salonları	Kitap dolaplarının kolonlara denk geldiği alanlarda geçiş mesafesi uygun ölçülerde değildir.	 Kitap dolaplarında, kilitlenebilir tekerlekli sistemler kullanılabilir. (URL-2)

Tablo 5.
Sınırlı düzeyde sağlanan evrensel tasarım ilkelerine ilişkin uyarlama gereksinimleri ve öneriler

İlke	Mekân	Uyarlama Gereksinimi	Öneriler
HATA İÇİN TOLERANS	Erişim Alanı	Alanda yer alan yağmur suyu drenaj kanalının zeminle aynı seviyede olmadığı bölgeler tespit edilmiştir.	Su tahliyesini sağlamak için kanallar yaya yollarının kenarında konumlandırılabilir veya drenaj kanalları, çevredeki zemin seviyesiyle aynı kotta olacak şekilde düzenlenebilir.
	Giriş-Çıkış Alanları	Girişlerin önündeki basamaklarda kullanılan döşeme malzemesi zeminle aynıdır. Bu durum algılamayı zorlaştırmaktadır.	 (URL-3) Merdiven döşemesi, zemin döşemesinden farklılaştırılmalıdır.
		Giriş kapıları önündeki paspaslar zeminle aynı seviyede değildir.	 Paspaslar sert yüzeyli ve üst yüzeyi zeminle aynı hizada olmalıdır. (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024).
	Sirkülasyon Alanları	Zemin döşemede granit seramik kullanılmıştır. Islak durumda kaymaya karşı toleranslı değildir.	Kaymazlık artırıcı nano kaplamalar, şeffaf kaymaz reçineler veya oksit bazlı yüzey işlemleri uygulanabilir. Ayrıca temizlik işlemleri kesinlikle kütüphanenin kullanıma açık zamanlarında yapılmamalıdır.
		Asansör kabini içinde üç taraflı tutunma barı bulunmamaktadır	 Kabin içine üç taraflı sabit tutunma barı eklenmelidir
	Islak Hacimler	Zemin kattaki tuvalet kabinlerine girişte kot farkı bulunmaktadır.	Kot farkları 1,3 cm aşmayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
		Engelli tuvaletlerindeki lavabolarda tutunma barı bulunmamaktadır.	 Lavabo yanlarına sabit tutunma barı eklenmelidir. (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024)

Tablo 6.

Düşük düzeyde sağlanan evrensel tasarım ilkelerine ilişkin uyarılama gereksinimleri ve öneriler

İlke	Mekân	Uyarılama Gereksinimi	Öneriler
ALGILANILIR BİLGİLENDİRME	Erişim Alanı	Yönlendirme amacıyla sadece yazılı yönlendirme levhaları kullanılmıştır.	Ana girişte Braille alfabesiyle basılı ve dokunsal bina kat planları olmalıdır.
	Giriş-Çıkış Alanları	Görme ve işitme engelli bireyler için bilgilendirme ve yönlendirme sağlanmamıştır.	Mekân girişlerinde Braille ile yazılmış ve yüksek kontrastlı görsel yönlendirme levhaları olmalıdır.
	Sirkülasyon Alanları		Giriş ve danışma noktalarında sensörle tetiklenen sesli yönlendirme sistemleri bulunmalıdır.
	Kitap Salonları		Yangın gibi acil durum senaryolarında, yalnızca işitsel uyarılarla yetinilmemeli; özellikle işitme engelli bireylerin güvenliğini sağlamak amacıyla görsel uyarı sistemleri de etkin biçimde kullanılmalıdır.
	Islak Hacimler		 (URL-4; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024; URL-5.)
	Kitap Salonları	Görme ve işitme engelli bireyler için derme bulunmamaktadır.	Görme engelliler için - Sesli kitap arşivleri oluşturulmalı, - Eserlerin Braille versiyonları sağlanmalı, - Ekran okuyucu uyumlu katalog tarama sistemi olmalı, İşitme engelliler için eğitim videoları altyazı içermeli, video içerikler (e-kitap tanıtımları, eğitim videoları vb.) mutlaka alt yazı içermeli, tercihen Türk İşaret Dili çevirisi de sunulmalıdır.
	Çalışma Alanları	Serbest ve bireysel çalışma salonları için yazılı, görsel ve işitsel yönlendirme yapılmamıştır.	Tüm çalışma salonları için yazılı yönlendirmeler yapılmalı, görme engeller için Braille ile yazılmış ve yüksek kontrastlı görsel yönlendirme levhaları eklenmelidir.
	Sirkülasyon Alanları	Zemin kat hariç diğer katlarda hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri sadece asansör-tuvalet ve danışma alanına yönlendirme sağlamakta, diğer alanlar için kullanılmamaktadır.	Tüm katlarda hissedilebilir yürüme yüzey işaretleri ile yönlendirme sağlanmalıdır.
		Bazı yönlendirme levhalarında mekân bilgileri güncel değildir.	Tüm levhalar binada değişen mekân kullanımlarına göre güncellenmelidir.
EŞİT KULLANIM İLKESİ	Giriş-Çıkış Alanı	Bina girişlerinde döner kapı yanında erişilebilir bir kapı ile kullanılmıştır.	Tüm kullanıcıların aynı girişi kolayca kullanabilmesi için girişlerde otomatik sensörlü kapıların kullanılması uygundur.
		Bina girişinde bulunan danışma bankosu 100 cm yüksekliğindedir.	 Bankonun en az 90 cm uzunluğundaki kısmının, alt kotu yerden en az 75 cm, üst kotu en fazla 86 cm yükseklikte ve en az 60 cm derinlikte olmalıdır. (URL-6)
	Çalışma Alanları	Bilgisayar destekli çalışma salonlarında ekran okuma yazılımlarıyla uyumlu cihazlar ya da erişilebilir arayüzler gibi özel yazılım ve donanımlar bulunmamaktadır.	- Braille ekranlı bilgisayarlar olmalı, - Optik karakter tanıma özelliği olan tarayıcılar olmalı, - Erişilebilir klavye ayarı yapan sistemler olmalıdır.
EŞİT KULLANIM İLKESİ	Kitap Salonları	Grup ve bireysel çalışma salonlarının kapı kollarında yuvarlak kulp kullanılmıştır.	U profil kapı kulpları ile yatay ve dikey çekme kollu aksamlar kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmelidir.
		Kitap salonlarının kapı kollarında yuvarlak kulp kullanılmıştır.	 (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024)
		Görme ve işitme engelli bireyler için derme bulunmamaktadır.	Görme engelliler için - Sesli kitap arşivleri oluşturulmalı, - Eserlerin Braille versiyonları sağlanmalı, - Ekran okuyucu uyumlu katalog tarama sistemi olmalı, İşitme engelliler için eğitim videoları altyazı içermeli, video içerikler (e-kitap tanıtımları, eğitim videoları vb.) mutlaka alt yazı içermeli, tercihen Türk İşaret Dili çevirisi de sunulmalıdır.
	Islak Hacimler	Zemin katta engelli tuvaleti bulunmamaktadır.	Zemin kattaki serbest çalışma alanına engelli tuvaleti eklenmelidir.

Benzer şekilde, kütüphane yapısında yer alan bilgi kaynaklarının görme ve işitme engelli bireyler için erişilebilir formatlarda sunulmaması, bilgiye erişimde kullanıcılar arasında belirgin bir eşitsizliğe neden olmakta ve kütüphanenin temel işlevi olan bilgiye erişim sağlama görevini zayıflatmaktadır. Bu durum, UNESCO'nun (2006) ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2011) de vurguladığı üzere, eğitimin temel bir insan hakkı olduğu ilkesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Zira toplumun tüm bireyleri, hiçbir ayırım gözetilmeksizin eşit yaşam ve eğitim haklarına sahiptir (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006; Universal Declaration of Human Rights, 1948). Bu çerçevede, yalnızca fiziksel erişimin sağlanması yeterli olmayıp, sunulan içeriğin formatı ile kullanılan teknolojik altyapının da bilgiye erişimde belirleyici unsurlar olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Burgstahler (2015), bilginin erişilebilirliğinin sağlanmasının sadece fiziksel mekânların değil, aynı zamanda dijital platformlar ile içerik sunum biçimlerinin de tüm kullanıcı gruplarını kapsayacak şekilde düzenlenmesini zorunlu kıldığını belirtmektedir.

Dijital kaynaklara erişimde, ekran okuyucularla uyumluluk, metin büyütme seçenekleri, renk kontrastları ve kolay navigasyon gibi tasarım öğeleri, bilgi erişiminin geniş bir kullanıcı kitlesi için farklı alternatifler sunarak erişilebilirlik çerçevesini genişletebilir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağının da gereklerine uygun olarak, günümüzde kütüphanelerdeki fiziksel kaynakların dijital ortama da aktarılmaya devam etmektedir (Afzali, 2008), bu nedenle, bilişim teknolojilerindeki gelişmeleri takip etmek, farklı nitelik ve yetenekteki kullanıcıların gereksinimlerine çözümler üretebilmek açısından önemlidir. Kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgiye hızlı erişebilmesi ve kaynaklardan eşit şekilde yararlanabilmesi için web siteleri ve çevrim içi kaynakların erişilebilirlik standartları ve ilkelerine uyarak tasarlanması gerekmektedir (ALA, 2024). Bununla birlikte, kütüphanelerde yapay zekânın evrensel tasarım ve erişilebilirlik ile entegrasyonuna yönelik çalışmalar devam etmektedir (Ashiq vd., 2025; Boateng, 2025; Sivri, 2023; Tunjungsari ve Suprihatin, 2024). Bu entegrasyon, teknolojik gelişmelerin hızına uyum sağlayarak, farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan esnek ve uyumlu çözümler sunma imkânı tanımaktadır. Farklı özellikteki kullanıcılar için kişiselleştirilmiş öneri sistemleri ve destek araçları geliştirmek, yapay zekâ teknolojilerinin desteğiyle mümkün olabilmektedir.

Günümüzde, kütüphanelerde erişimle ilgili araştırmalar, kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerini en üst düzeyde gözeterek 'insan-odaklı tasarım' yaklaşımını esas almaktadır (Benedetti vd., 2020; Gasparini ve Kautonen, 2022). Bu yaklaşım, tasarım süreçlerinde kullanıcının deneyimlerini, fiziksel ve bilişsel özelliklerini ve etkileşim alışkanlıklarını dikkate alarak, ürün, mekân ve hizmetlerin daha erişilebilir, kullanışlı ve kapsayıcı hale gelmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, üniversite kütüphaneleri yalnızca bilgiye erişim sağlanan alanlar değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda tasarlanması gereken kamusal alanlardır. Bu bağlamda, üniversite kütüphanelerinin gerek fiziksel gerekse dijital erişim olanaklarıyla tüm kullanıcı profillerine hitap eden, çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilecek bütüncül bir yaklaşımla tasarlanması büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, evrensel tasarım ilkeleri, yalnızca fiziksel engelleri ortadan kaldırmakla sınırlı kalmayıp; bilişsel, duyuşsal ve kültürel farklılıkları da gözeterek tüm bireyler için kapsayıcı ve sürdürülebilir bir erişilebilirlik çerçevesi sunmaktadır. Dolayısıyla üniversite kütüphanelerinde evrensel tasarım ilkelerinin uygulanması, sadece fiziksel eşitliği sağlamakla kalmayacak; bilgiye erişimde fırsat eşitliğini güçlendirecek ve toplumsal

adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Etik Kurul Onay Belgesi: Yazarlar, etik kurul onay belgesine gerek olmadığını beyan etmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - D.Ç., D.G.; Tasarım - D.Ç.; Denetleme - D.Ç., D.G., Z.B.; Kaynaklar - D.G., D.Ç., Z.B.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - D.G., D.Ç.; Analiz ve/veya Yorum - D.Ç., D.G.; Literatür Taraması- D.Ç., D.G., Z.B.; Yazıyı Yazan- D.Ç., D.G., Z.B.; Eleştirel İnceleme- D.Ç., D.G., Z.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval Certificate: The authors declared that an ethics committee approval certificate is not required.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - D.Ç., D.G.; Design - D.Ç.; Supervision - D.Ç., D.G., Z.B.; Resources - D.G., D.Ç., Z.B.; Data Collection and/or Processing- D.G., D.Ç.; Analysis and/or Interpretation- D.Ç., D.G.; Literature Search- D.Ç., D.G., Z.B.; Writing Manuscript- D.Ç., D.G., Z.B.; Critical Review- D.Ç., D.G., Z.B.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Acar Ata, İ. & Yılmaz, S. (2023). Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında Evrensel Tasarım Yaklaşımı, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 9(75), 4533-4543. <http://dx.doi.org/10.29228/smrj.72222>
- Afzali, M. (2008). Karma kütüphane: Dijital ve geleneksel kütüphanelerin odak noktası. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(3), 266-278. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/498/491>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024. Erişilebilirlik Kılavuzu Binalar. Ankara, ISBN:978-625-8402-08-7, Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/193494/erisilebilirlik_kilavuzu_binalar_24.pdf (son erişim: 06.03.2025).
- Akyol, E. (2009). *Endüstriyel tasarım eğitiminde evrensel tasarım algısı*. [Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü].
- ALA (American Library Association). (2024). *B.2.1.21 Services to Persons with Disabilities*. Erişim adresi: [https://www.ala.org/sites/default/files/aboutala/content/Section%20B%20New%20Policy%20Manual-1%20\(REVISED%201-8-2024\).pdf](https://www.ala.org/sites/default/files/aboutala/content/Section%20B%20New%20Policy%20Manual-1%20(REVISED%201-8-2024).pdf) (son erişim: 18.06.2025).
- Arat, Y. & Sayar, G. (2017). İmaj Yapı Tasarımında Evrensel Tasarım İlkelerinin Rolü; Konya Bilim Merkezi Örneği. *Journal of Engineering Sciences and Design*, 145-155. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/303420>
- Arat, Y. & Güner, M. (2020). Evrensel Tasarım İlkeleri Kapsamında Üniversite Yerleşkesinde Erişilebilirliği İncelenmesi: ODTÜ Örneği. *Eurasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 7(8), 210-229. <https://doi.org/10.38065/euroasiaorg.36>
- Ariya, P., Yensathit, Y., Thongthip, P., Intawong, K. & Puritat, K. (2025). Assisting Hearing and Physically Impaired Students in Navigating Immersive Virtual Reality for Library Orientation. *Technologies*, 13, 2. <https://doi.org/10.3390/technologies13010002>
- Ashiq, M., Sultan, M. & Rafiq, M. (2025). Technological Infrastructure for Libraries. D. Baker, L. Ellis (Ed.), In *Encyclopedia of Libraries*,

- Librarianship, and Information Science*, (First Edition), Vol: 3, (p. 11-25). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95689-5.00019-5>
- Bekar, İ. (2021). Kütüphane İç Mekanlarının Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi MBUD*, 6(1), 178-194. <https://doi.org/10.30785/mbud.875137>
- Benedetti, A., Boehme, G., Caswell, T., Denlinger, K., Li, Y., McAllister, A., Quigley, B., Soehner, C., Wang, M. & Wesolek, A. (2020). 2020 Top trends in academic libraries: A review of the trends and issues affecting academic libraries in higher education. *Library Faculty Presentations & Publications*, 81(6), 270-278. https://digitalcommons.unf.edu/library_facpub/80
- Boateng, F. (2025). The transformative potential of Generative AI in academic library access services: Opportunities and challenges. *Information Services and Use*, 45(1-2), 140-147. <https://doi.org/10.1177/18758789251332800>
- Burgstahler, S. (2015). *Universal design in higher education: From principles to practice* (2nd ed.). Harvard Education Press. <https://www.hepg.org/hep-home/books/universal-design-in-higher-education-second-edition>
- Center for Universal Design. (1997). The principles of universal design [PDF version]. North Carolina State University. <https://design.ncsu.edu/wp-content/uploads/2022/11/principles-of-universal-design.pdf>
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities. (2006). <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities> (son erişim: 31.05.2025).
- Çabuk, Ş. (2023). Mekân Tasarımında Kapsayıcılık: Herkes İçin Tasarlamak. Yıldız Aksoy (Ed.) *Engelli ve Mekân Konusunda Multidisipliner Bakış Açısı* içinde (s. 59-70). İstanbul.
- Çakmak, T. & Ugurlu, E. (2025). Accessibility in academic libraries: An evaluation of conditions and practices of twelve academic libraries in Türkiye. *Journal of Academic Librarianship*, 51(3), 103056. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2025.103056>
- Çepehan, İ. & Güller, E. (2020). Evrensel Tasarım Kapsamında Herkes İçin Erişilebilir Tasarım. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, "Erişilebilirlik" Özel Sayısı, (2), 383-410. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.81236>
- Çiftçi, S. K. & Kayhan Tunalı, S. (2021). Evrensel Tasarım Kapsamında Kamusal İç Mekânlarda Biçimlenme. *Journal of International Social Research*, 14(77), 591-605. https://www.researchgate.net/publication/350803521_EVRENSEL_TASARIM_KAPSAMINDA_KAMUSAL_IC_MEKANLARDA_BICIMLENME_FORMATION_IN_PUBLIC_INTERIORS_UNDER_UNIVERSAL_DESIGN
- Dikmen, Ç.B. & Yücel, M. (2022). Evrensel Tasarım ve Erişilebilirlik Kapsamında Üniversite Yerleşkelerinin Örneklenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 8(96), 920-937. <http://dx.doi.org/10.26449/ssj.3905>
- Eneya, D., Ocholla, D. N. & Mostert, B. J. (2020). University of Zululand Library and Inclusive Education: Responding to the Needs of Students with Disabilities: Students with disabilities, *Mousaion: South African Journal of Information Studies*, 38(1), 20. <https://doi.org/10.25159/2663-659X/6966>
- Gasparini, A. & Kautonen, H. (2022). Understanding Artificial Intelligence in Research Libraries - Extensive Literature Review. *LIBER Quarterly: The Journal of the Association of European Research Libraries*, 32(1). <https://doi.org/10.53377/lq.10934>
- Gehl, J. & Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life*. Washington, Covelo, London: Islan Press.
- Hilmioglu, S. & Seçer Kariptaş, F. (2022). Erişilebilir Üniversite Kavramı Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Mekanlarının Erişilebilirlik ve Evrensel Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi. *Online Journal of Art & Design*, 10(2), 40-51. https://www.researchgate.net/publication/359746338_Erisilebilir_Univ
- ersite Kavramı Üzerine Bir İnceleme Üniversite Mekanlarının Erişilebilirlik ve Evrensel Tasarım Yönünden Değerlendirilmesi
- Hosey, L. (2001). Hidden Lines: Gender, Race, and the Body in Graphic Standards. *Journal of Architectural Education*, 55(2), 101-112. <https://doi.org/10.1162/104648801753199527>
- IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). (2015). *International Federation of Library Associations and Institutions IFLA School Library Guidelines* (2nd ed.). The Hague: IFLA. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf> (son erişim: 18.06.2025).
- IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). (2004). The International Federation of Library Associations and Institutions. Halk Kütüphanesi Hizmeti, Gelişim için IFLA/UNESCO İlkeleri. Erişim adresi: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/byilmaz/iflaunescobildir.pdf> (son erişim: 18.06.2025).
- Imrie, R. (2000). Responding to the Design Needs of Disabled People. *Journal of Urban Design*, 5(2), 199-219. <https://doi.org/10.1080/713683959>
- Kıskanç, D. (2024). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Akademik Kütüphanesi'nin Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *FBUDAE*, 4(1), 1-23. <https://doi.org/10.59732/dae.1422892>
- Lee, H.S. & Xie, I. (2025). Disability, Accessibility, and Universal Design. D. Baker, L. Ellis (Eds.), In *Encyclopedia of Libraries, Librarianship, and Information Science*, (First Edition), Vol: 3, (p. 511-518). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95689-5.00139-5>
- Mace, R., Hardie G. & Place J. (1991). Accessible environments: Toward universal design. W. Preiser et al. (Eds.), In *Design Interventions: Toward a More Humane Architecture*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Mitchell, D. (2020). *Kent Hakkı*. Ayrıntı Yayınları.
- Mizanalı, S. & Şerefoğlu Henkoğlu, H. (2023). Türkiye'deki üniversite web sitelerinin erişilebilirliği: Web içeriği erişilebilirlik kılavuzu kapsamında bir değerlendirme. *Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 65-75. <https://doi.org/10.47542/sauied.1247427>
- Norman, D. (2013). *The Design of Everyday Things*. Basic Books.
- Öztürk, M. & Özdemir Çakır, H. Ö. (2025). Üniversitelerde Öğrenim Gören Görmeye Engelli Öğrencilerin Bilgiye Erişimi ve Dijital İletişim Sorunları. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 10(1), 340-356.
- Phukubje, J. & Ngoepe, M. (2017). Convenience and Accessibility of Library Services to students with Disabilities at the University of Limpopo in South Africa. *Journal of Librarianship & Information Science*, 49 (2), 180-190. <https://doi.org/10.1177/0961000616654959>
- Purnomo, G. B., Wikandani, R. P. & Suprpto, A. (2024). Strengthening Accessibility and Inclusivity in Libraries: The Role of Adaptive Technology in Supporting Visually Impaired Users. *Journal of Humanities Research Sustainability*, 1(2), 84-106. <https://doi.org/10.21776/ub.knowledgedgarden.2024.2.1.15>
- Roberson, C. A., Barefield, T. & Griffith, E. (2022). Students with disabilities and library services: Blending accommodation and universal design. *The Journal of Academic Librarianship*, 48(4), 102531. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102531>
- Sivri, E. (2023). Kütüphanelerde Yapay Zekâ'nın Geleceği: Farklı Alanlardaki Potansiyel Uygulamalar ve Yeni Kullanım Alanları Oluşturma. *Kütüphane Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 175-184. <https://doi.org/10.59116/lamre.1299783>
- Small, R.V., Myhill, W.N. & Herring-Harrington, L. (2015). Developing Accessible Libraries and Inclusive Librarians in the 21st Century: Examples from Practice, In *Accessibility for Persons with Disabilities and the Inclusive Future of Libraries (Advances in Librarianship)*. (Vol. 40, pp. 73-88). Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 73-88. <https://doi.org/10.1108/S0065-283020150000040013>

- Steinfeld, E. & Maisel, J. (2012). *Universal design: Creating inclusive environments*. John Wiley & Sons. <https://www.wiley.com/en-us/Universal+Design%3A+Creating+Inclusive+Environments-p-9780470399132>
- Story, M. F., Mueller, J. L. & Mace, R. L. (1998). *The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities*. Raleigh, NC: NC State University, the Center for Universal Design.
- Tandoğan, O. (2017). Evrensel Tasarım Kavramı ve Kentsel Peyzaj ile İlgili Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi, *Artium*, 5(2), 51-66. Erişim adresi: <http://artium.hku.edu.tr/tr/download/article-file/338716>
- TS 9111/T1, (2024). Engelliler ve Hareket kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Erişilebilirlik Gerekleri. Türk Standartları Enstitüsü. Erişim adresi: <https://intweb.tse.org.tr/Standard/Standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073088068122101102109057119110088043> (son erişim: 18.06.2025)
- TS 12576, (2012). Şehir İçi Yollar-Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik için Yapısal Önlemler ve İşaretleme Tasarım Kuralları. Türk Standartları Enstitüsü. Erişim adresi: <https://intweb.tse.org.tr/standard/standard/Standard.aspx?081118051115108051104119110104055047105102120088111043113104073098112067083103084057088117086054> (son erişim: 18.06.2025)
- Tunjungsari, P. & Suprihatin, S. (2024). Systematic Review of Library Service Accessibility using Artificial Intelligence: Features, Challenges, and Library Roles. *Knowledge Garden: International Journal of Library Studies*, 2(2), 1-22. <https://doi.org/10.21776/ub.knowledgegarden.2024.2.2.21>
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities and optional protocol*. Erişim adresi: <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (son erişim: 10.06.2025).
- Universal Declaration of Human Rights. (1948). Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/english> (son erişim: 10.06.2025).
- URL-1. Kitaplık Rafları, erişim adresi: <https://www.flickr.com/photos/26529553@N04/3230452190/in/photostream/> (son erişim: 05.06.2025).
- URL-2. Kitaplık, erişim adresi: https://thedesigconcept.co.uk/media/31524/uk_lingo.pdf (son erişim: 06.06.2025).
- URL-3. Dış Mekân Merdiven, erişim adresi: <https://www.mimaksesuar.com/mustakil-ev-dis-merdiven-modelleri/> (son erişim: 06.06.2025).
- URL-4. Görme Engelli Ürünleri, Mimari Yönlendirme Sistemleri Erişim adresi: <http://www.kulelireklam.com/index.php/braille-kabartma-harita> (son erişim: 07.06.2025).
- URL-5. Acil Durum Sistemleri, erişim adresi: <https://www.mentestasirim.com/hizmetlerimiz/acil-durum-sistemleri/> (son erişim: 07.06.2025).
- URL-6. Reception Training, erişim adresi: <https://beyondthereceptiondesk.wordpress.com/2012/04/04/disability-awareness-and-the-reception-desk/> (son erişim: 07.06.2025).
- WHO (World Health Organization). (2011). *World report on disability*. World Health Organization. Erişim adresi: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564182> (son erişim: 18.06.2025).
- Yılmaz, S. (2022). Niğde OHÜ Merkez Kampüsünün Evrensel Tasarım İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *Eurasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 9(20), 28-37. <https://doi.org/10.38065/euroasiaorg.925>